

Δράση: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας
Υποδράση: Ενδοσχολική Επιμόρφωση, Επιστ.υπεύθυνη: Μαρία Λιακοπούλου

Διαπροσωπικές σχέσεις στη σχολική μονάδα και τεχνικές επικοινωνίας

Περίληψεις

13 & 14 Μαΐου 2011

2ο Δημοτικό Σχολείο Ν. Περάμου

Επικοινωνία και εκπαιδευτική διαδικασία στο δημοτικό σχολείο

Ιωάννης Τρικκαλιώτης, Σχολικός Σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
iotrikkal@gmail.com

Η επικοινωνία ως κοινωνική λειτουργία αποτελεί βασικό στοιχείο της σχολικής κοινότητας. Εκπαιδευτικοί και μαθητές λειτουργούν σε κοινό χώρο και στα πλαίσια συγκεκριμένων εκπαιδευτικών διαδικασιών όπου συμβαίνει συνεχής ανταλλαγή μηνυμάτων. Η μεταβίβαση πληροφοριών, συναισθημάτων και σκέψεων γίνεται με λεκτικό ή μη λεκτικό τρόπο που υπόκειται σε αποκωδικοποίηση η οποία έχει σχέση με το πλαίσιο εφαρμογής και την κοινωνική αλληλεπίδραση των ατόμων που συμμετέχουν. Το ζήτημα της επικοινωνίας κατά την εκπαιδευτική διαδικασία είναι δυνατόν να έχει αντίκτυπο στην αποτελεσματικότητα ή μη της διδασκαλίας και να σχετίζεται με την ποιότητα διαχείρισης της συγκεκριμένης σχολικής τάξης από τον εκπαιδευτικό. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται να αντιμετωπίσουν ζητήματα που αφορούν στην επίδοση των παιδιών και σε άλλα - σημαντικότερα ίσως- σχετικά με ποικίλες συμπεριφορές στην τάξη, στο διάλλειμα και γενικά σε άλλες στιγμές της σχολικής ζωής. Για παράδειγμα, είναι δυνατόν να προκύψουν ζητήματα από λόγους μη αποδοχής στη σχολική κοινότητα ή λόγω σχολικής αποτυχίας. Επίσης, ζητήματα μπορούν να ανακύψουν και ως αποτέλεσμα δυσλειτουργίας πάγιων εκπαιδευτικών διαδικασιών, όπως, για παράδειγμα, ο τρόπος εφαρμογής του αναλυτικού προγράμματος σπουδών ή ακόμα περισσότερο το είδος και ο στόχος των διαδικασιών αξιολόγησης του μαθητή.

Τα παραπάνω ζητήματα εμφανίζονται σε συνθήκες έντασης, και η διαχείρισή τους καθίσταται δύσκολη για τους εκπαιδευτικούς. Ταυτόχρονα, δημιουργείται προβληματισμός για την πορεία της κοινωνικής ένταξης των μαθητών στην ομάδα της τάξης και στη σχολική κοινότητα σήμερα αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο αύριο. Η επιτυχημένη επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτικού-μαθητή και η εφαρμογή ενσυναισθητικής συμβουλευτικής διεργασίας στα πλαίσια και τις απαιτήσεις των ποικίλων καταστάσεων, παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση θετικής κρίσης από το μαθητή για το χώρο, τα πρόσωπα και τις διαδικασίες μέσω των οποίων συντελείται η εκπαίδευσή του, ενώ δημιουργεί καλύτερες προοπτικές για την ένταξή του στην κοινωνική ομάδα της σχολικής τάξης. Η καλή λοιπόν ποιότητα της επικοινωνίας και των διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών, η οποία αντανακλάται στην ποιότητα των ενεργειών και δράσεων αμοιτέρων, στο χώρο του σχολείου είναι παράγοντες δημιουργίας του ζητούμενου κατάλληλου ψυχολογικού και παιδαγωγικού κλίματος στη σχολική τάξη. Αντίθετα υπάρχουν συμπεριφορές ως προς τον τρόπο επικοινωνίας, οι οποίες επιδρούν αρνητικά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Συγκεκριμένες

απαντήσεις σε επίπεδο επικοινωνιακών τεχνικών και διδακτικών χειρισμών μπορούμε να αντλήσουμε μέσα από μια ανθρωπιστική προσέγγιση του ζητήματος και στο πλαίσιο της παιδαγωγικής της ένταξης, όπου κάθε μαθητής έχει την αυτονομία και ισότιμη αντιμετώπιση, ώστε να μπορεί να συμμετέχει με αξιοπρέπεια στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Argyle, M., & Trower P.(1981). Πρόσωπο με πρόσωπο. Τρόποι επικοινωνίας. Αθήνα: Εκδ. Ψυχογιός.

Bateson, G. (1972). Steps to an ecology of mind. New York: Ballantine.

Gamble, T. K., & Gamble, M. (1996). Communication works. New York: The McGraw Hill Companies, Inc.

Josien, M., Βαγιάτης, Γ. & Γιαννουλέας, Μ. (1995). Η επικοινωνία μέσα και έξω από τον εργασιακό χώρο. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα.

Μπίκος, Κ. (2009). Αλληλεπίδραση και κοινωνικές σχέσεις στη σχολική τάξη. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μακρή- Μπότσαρη, Ε. (2001). Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μακρή-Μπότσαρη, Ε. (επιμ.) (2007). Διαχείριση προβλημάτων σχολικής τάξης. Τόμοι Α΄ & Β΄. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Νημά, Ε., Μέντζιου, Χ. & Σπυρίδης, Η. (1999). Το ψυχολογικό κλίμα της τάξης σε σχέση με την κοινωνιομετρική θέση των μαθητών. Στο Κ. Χάρης, Ν. Πετρολάκης & Σ. Νικόδημος (επιμ.), Ελληνική Εκπαιδευτική και Παιδαγωγική Έρευνα, (σσ. 494-502). Αθήνα: Ατραπός.

Παπαδάκη-Μιχαηλίδη, Ε. (1996). Η σιωπηλή γλώσσα των συναισθημάτων. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Rogers, C. R. (1951). Client-centered therapy: its current practice, implications and Theory. Boston: Houghton- Mifflin.

Σακαλάκη, Μ. (1994). Ψυχολογία της επικοινωνίας: Θεωρητικά ρεύματα και προοπτικές της έρευνας. Αθήνα: Παπαζήση.

Satir, V. (1995). Ανθρώπινη Επικοινωνία. Αθήνα: Δίοδος.

- Τσιπλητάρης, Α. (2003). Προβλήματα στην επικοινωνία και τη διδασκαλία στη σχολική τάξη: Γνώσεις και αξίες. Στο Πρακτικά συνεδρίου ΕΛΛΙΕΠΕΚ: Γνώσεις, αξίες και δεξιότητες στη σύγχρονη εκπαίδευση, (σσ. 88- 98). Αθήνα: Α. Παπάς.
- ΥΠΕΠΘ. (2003). Διαθετικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών - Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών. Αθήνα.
- Watzlawick, P. Beavin, J. H. & Jacson, D. (1962). Pragmatics of Human Communication. London: W.W. Norton & Company.
- Watzlawick, P. (1986). Η γλώσσα της αλλαγής. Στοιχεία θεραπευτικής επικοινωνίας. Αθήνα: Κέδρος.
- Wragg, E. C. (2001). Διαχείριση της σχολικής τάξης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Αθήνα: Σαββάλας.
- Χατζηχρήστου, Χ. [επιμ.] (2004). Πρόγραμμα Προαγωγής της Ψυχικής Υγείας και της Μάθησης. Κοινωνική και Συναισθηματική Αγωγή στο Σχολείο, τχ. 1: Δεξιότητες επικοινωνίας. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γ. Δαρδανός.
- Χατζηχρήστου, Χ., Λαμπροπούλου, Α. & Λυκισάκου, Κ. (2004). Ένα διαφορετικό σχολείο: Το σχολείο ως κοινότητα που νοιάζεται και φροντίζει. Ψυχολογία 11(1), (σσ. 1-19).

Συνεργασία σχολείου οικογένειας σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον

Δημήτρης Πνευματικός, Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

dpnevmat@uowm.gr

Τα τελευταία χρόνια σε όλο και περισσότερα σχολεία εγγράφονται μαθητές και μαθήτριες που προέρχονται από άλλες χώρες, και είναι φορείς άλλων πολιτισμών και νοοτροπιών. Κάτω από τα νέα αυτά δεδομένα, δημιουργείται η ανάγκη, μεγαλύτερη από ποτέ, ο ρόλος του εκπαιδευτικού να ειδωθεί μέσα από μια συστημική προσέγγιση για τη σχέση σχολείου και οικογένειας εκπαιδευτικού και μαθητών. Εκπαιδευτικοί και μαθητές θα πρέπει να ειδωθούν ως οργανικά μέρη του ίδιου συστήματος που η αλληλεπίδρασή τους είναι επιθυμητή και συνάμα αυτονόητη. Εκπαιδευτικοί και μαθητές είναι μέλη διαφόρων μικροσυστημάτων όπως η οικογένεια, οι παρέες μας, και οι φιλικές μας συντροφίες. Κατανοώντας τον ρόλο της οικογένειας στην αύξηση της σχολικής επίδοσης, στην Αμερική αναπτύχθηκαν τα τελευταία χρόνια προγράμματα ενίσχυσης αυτής της σχέσης. Έτσι, η γονεϊκή εμπλοκή θεωρείται ένας από τους σημαντικούς παράγοντες που μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση του σχολικού κλίματος και της σχολικής επίδοσης των παιδιών. Στην Ελλάδα έρευνες έχουν δείξει ότι οι γονείς θεωρούν ότι η ενημέρωση των γονέων από τους εκπαιδευτικούς θεωρείται σημαντική παράμετρος βελτίωσης της σχολικής επίδοσης των παιδιών τους. Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί διαμαρτύρονται για την απροθυμία των γονέων να συμμετάσχουν στη σχολική ζωή. Πολλές φορές οι γονείς περιορίζονται στην παροχή βοήθειας στις εργασίες των παιδιών στο σπίτι, θεωρώντας ότι εξαντλούν το έργο τους ως γονείς. Όπως σε όλα τα συστήματα έτσι και στο σχολείο, η σχέση μεταξύ των μεταβλητών είναι κυκλική. Κάθε μεταβλητή μπορεί να ερμηνευτεί ταυτόχρονα ως αίτιο και ως αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης με άλλες μεταβλητές. Συνεπώς, ο εκπαιδευτικός μπορεί ο ίδιος να επηρεάσει δυναμικά τη σχέση με τους γονείς και να διαμορφώσει ένα κατάλληλο παιδαγωγικό κλίμα. Τα σχολεία με πολυπολιτισμική σύνθεση, επιπρόσθετα, έχουν να αντιμετωπίσουν και νοο-τροπίες οι οποίες πολλές φορές τους είναι άγνωστες στη δική τους κουλτούρα. Οι νοο-τροπίες αυτές μπορεί να σχετίζονται με τις προσδοκίες και τα κίνητρα, τη σχέση τους με την εξουσία και με την ομάδα (συλλογικότητα vs. ατομικότητα,) την απόδοση της επιτυχίας ή αποτυχίας σε εσωτερικούς ή εξωτερικούς παράγοντες, κ.ά..

Βιβλιογραφία

- Molnar, A. & Lindquist, B. (1992). *Προβλήματα συμπεριφοράς στο σχολείο* (επιμ. Α. Καλαντζή-Αζίζι). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γεωργίου, Σ. (2000). *Σχέση Σχολείου – οικογένειας και ανάπτυξη του παιδιού*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Πνευματικός, Δ. & Μακρής, Ν. (2006). Οι κρίσεις των παιδιών για το δίκαιο της διαδικασίας στη σχολική τάξη. Στο Ε. Ταρατόρη, Α. Δαβάζογλου, Ν. Μακρής Μ. Κουγιουρούκη (Επιμ.), «*Παιδαγωγικά Τμήματα: Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον*» (σσ. 131-138). Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Πνευματικός, Δ., Λεμονίδης, Χ., & Πασχαλίδου, Δ. (2006). Οι πεποιθήσεις των γονέων και των εκπαιδευτικών για τις επιδόσεις των μαθητών στα Μαθηματικά. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 41, 146-164.
- Πνευματικός, Δ., Παπακανάκης, Π., & Γάκη, Ε. (2008). Γονεϊκή εμπλοκή στην εκπαίδευση των παιδιών: Διερεύνηση των πεποιθήσεων των γονέων. *Επιστημονική Επετηρίδα της Ψυχολογικής Εταιρείας Βορείου Ελλάδος*, τ. 6, (σσ. 193-217). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Pneumatikos, D. & Trikkaliotis, I. (2010). Procedural justice in the classroom: Schoolchildren's judgments about the procedures used by their teachers to implement differentiated instruction. In R. Reingold, (Ed.), *Moral and Democratic Education and its influence on the society, Proceedings of the 2nd Symposium on Moral and Democratic Education*. Tel-Aviv: The Mofet Institute & Achva College of Education.

Διαπροσωπικές σχέσεις στη σχολική μονάδα

Δημήτρης Πνευματικός, Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
dpnevmat@uowm.gr

Ο στόχος του Σχολείου πέρα από το κομμάτι της γνώσης είναι και να βοηθήσει στην ισόρροπη ανάπτυξη των παιδιών. Τα τελευταία χρόνια έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας των παιδιών και στην καλή προσαρμογή στην κοινωνία. Η καλή προσαρμογή αναφέρεται με έξι πρωτογενείς περιοχές της ζωής. Τρεις από αυτές είναι διαπροσωπικές (κοινωνική, ακαδημαϊκή και οικογένεια) και τρεις ενδοατομικές (συναισθηματική, επάρκειας και φυσική). Η προσαρμογή διαφοροποιείται με την ηλικία. Διαπροσωπικές σχέσεις αφορούν στο μοναδικό και σχετικά σταθερό πρότυπο συμπεριφοράς που υπάρχει ή που αναπτύσσεται ανάμεσα σε δύο ανθρώπους ως αποτέλεσμα των ατομικών και ενδοατομικών επιρροών. Οι διαπροσωπικές σχέσεις των μαθητών στη σχολική μονάδα σχετίζονται με μια σειρά προβλημάτων συμπεριφοράς όπως η ψυχολογική προσαρμογή των εφήβων και των ενηλίκων, η ανάπτυξη του ρόλου του φύλου, η έκφραση οικειότητας, η ηθική ανάπτυξη, η συναισθηματική ασφάλεια και κατανόηση της κοινωνικής δομής, η παιδική και εφηβική επιθετικότητα, η νεανική εγκληματικότητα, ο κίνδυνος διακοπής του σχολείου, οι μαθησιακές δυσκολίες, η κοινωνική απομόνωση, και η συναισθηματική αναστάτωση. Οι διαπροσωπικές σχέσεις μπορούν να υποστηριχθούν μέσα από τέσσερις διαστάσεις: μέσω της αυτό-εκτίμησης, μέσω της πληροφόρησης, μέσω της επίτευξης και της κοινωνική υποστήριξης. Ως χαρακτηριστικά των σχέσεων έχουν καταγραφεί η συντροφικότητα, η συναισθηματική υποστήριξη, η καθοδήγηση, η συναισθηματική άνεση, η εμπιστοσύνη, η κατανόηση, η επίλυση συγκρούσεων, η ταυτοποίηση, ο σεβασμός, η ενσυναίσθηση, η οικειότητα, το συναίσθημα, η αποδοχή και οι κοινές αξίες. Σχετικές έρευνες στην Ελλάδα και στο εξωτερικό έδειξαν ότι οι διαπροσωπικές σχέσεις των μαθητών με τους εκπαιδευτικούς τους, τους γονείς και τους συνομηλίκους μεταβάλλονται με την ηλικία. Στην Κύπρο πρόσφατη έρευνα έδειξε ότι οι μαθητές εμπιστεύονται τους καθηγητές τους για τις γνώσεις τους, την προσπάθειά τους να μάθουν στα παιδιά το αντικείμενο που διδάσκουν, αλλά υστερούν σημαντικά στην επικοινωνία και στις διαπροσωπικές σχέσεις. Άλλες έρευνες δείχνουν ότι οι κρίσεις των μαθητών για τους χειρισμούς των εκπαιδευτικών καθημερινά στην τάξη, είναι σημαντικό παράγοντας ο οποίος επηρεάζει τη διαμόρφωση του κλίματος της τάξης αλλά και σε ορισμένες περιπτώσεις και τις επιδόσεις των μαθητών.

Βιβλιογραφία

- Pneumatikos, D. & Bardos, A. (2010, December). «Interpersonal Relationships of youth in Greece: An exploratory cross-validation». Paper presented in an Invited Symposium at the 3rd International Conference of the Psychological Society of Northern Greece: Thessaloniki.
- Pneumatikos, D. & Trikkaliotis, I. (2010). Procedural justice in the classroom: Schoolchildren's judgments about the procedures used by their teachers to implement differentiated instruction. In R. Reingold, (Ed.), *Moral and Democratic Education and its influence on the society, Proceedings of the 2nd Symposium on Moral and Democratic Education*. Tel-Aviv: The Mofet Institute & Achva College of Education.
- Αναγνωστοπούλου, Μ. (2005). *Οι διαπροσωπικές σχέσεις εκπαιδευτικών και μαθητών στη σχολική τάξη - θεωρητική ανάλυση και εμπειρική προσέγγιση*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), Σχολή Φιλοσοφική, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, Τομέας Παιδαγωγικής.
- Πνευματικός, Δ. (1989). Μορφές σχέσεων εκπαιδευτικού - μαθητή. *Το σχολείο και το σπίτι*, 328, 307-321.
- Πνευματικός, Δ. & Μακρής, Ν. (2006). Οι κρίσεις των παιδιών για το δίκαιο της διαδικασίας στη σχολική τάξη. Στο Ε. Ταρατόρη, Α. Δαβάζογλου, Ν. Μακρής Μ. Κουγιουρούκη (Επιμ.), «*Παιδαγωγικά Τμήματα: Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον*» (σσ. 131-138). Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Χρηστάκης, Ν. (2006). Σημειώσεις για το μάθημα Ψυχολογία της Επικοινωνίας II. Αθήνα, Πάντειον Πανεπιστήμιο.
<http://library.panteion.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/121/1/psychol-epik2.pdf>